

AZ ISTEN HÁZÁNAK SZERETETE MIBEN ÁLL?

— EGYHÁZI BESZÉD.*) —

Uram! szeretem a te házában való lakásomat, és a te dicsőséged hajlékának helyét. Zsolt. 26, 8.

A vallásos buzgóság szárnyain oly magasra emelkedő Dávid királynak szavai a felolvasott igék afiai; egy királynak, ki a fény és hatalom tetőpontján áll ugyan s fejét csillogó korona ékíti, melynek fényében a hatalomra vágyók ezrei ohajtanak sütkörészni; kit a hizelgők raja övez bár körül s igyekszik fejét elbódítani a hizelgés tömjénével; a ki újabb meg újabb gyönyört és élvezet találhat vágyai kielégítésére magas állásánál fogva: de őt mindezek ki nem elégitik, lelke tisztább és nemesebb élvezet ohajt, vágya a királyok királyához vonza, mert ő csak egy dolgot kért eleitől fogva az Ur-tól s most is azt kéri, hogy lakhassék az Urnak házában, hogy láthassa az Urnak szépségét és látogathassa az ő templomát!

Valóban szép és egy király szájába illő szavak ezek ai, ki magas állását szent hivatása szerint arra használja fel, hogy környezetét példaadás által odavezérelje, hová minden halandónak emelkedni a legelső és legszebb kötelessége: az életnek urához! ki nem önmagát bálványoztatja, mint teszik oly sokan még csekély sorsban levők is; sőt kimondja az ilyenek ellenében: egy emberben se bizzatok, kiben segítség nincsen.

Távol van tőlem ai, hogy korunkat általában vallástalansággal vádoljam, mint ezt bővebb megfontolás nélkül tenni szokták sokan mai napság; bár megvallom sok jel arra mutat, mintha igazok lenne azoknak, kik ezt állítják. Az üres templomok pl. és a telt korcsmák, az eláradott káromkodások és határt alig ismerő vasárnapi munkák; a megdöbbenően szaporodó gyilkosságok és öngyilkosságok, ugy a mások vagyona után rontó ezer nemei az orzásoknak; a törvényel-

*) Elmondott templomujtás alkalmával Szt.-Gericzén 1888. jul. 15.

lenes házasságok és törvénytelen szülöttek nagy száma s a túlnépesült börtönök: mindezek egyenként és összesen arra mutatnak, hogy az egy szükséges dolog iránti vágy, vagy a mi ezzel egyet jelent: a vallásos érzés és Istenben való gyermeki őszinte bizalom az emberek nagy részében tulságosan megrendült. De másfelől ott állanak ezekkel szemben, mintegy a mérleg másik serpenyőjében a jézusi értelemben felfogott kereszténység magasztos tényei is annak igazolása gyanánt, hogy a valódi isteni tisztelet ebben áll: meglátogatni a nyomorultakat, özvegyeket és árvákat az ók nyomorúságokban; ott vannak a sokféle árva- és szeretetházak; vakok- és siketnémák intézete; az elemi- és sorscsapások által sujtottak felsegélésére létesített számanélküli jótékony egyletek, melyek egyenként és együttesen a mellett tesznek bizonytságot, hogy a keresztény társadalom igenis hivatásának tudatában az alapító célzatának megfelelően él és a vallásosságot nem üres czeremoniában keresi, hanem tettekre alapítja.

És a midőn ezt készséggel elismerem, lehetetlen mégis kifejezést nem adnom azon aggodalmamnak, hogy az általános kereszténység eme tényei mellett is, el van hanyagolva a nyilvános istenitisztelet, a mely ha magában véve még nem is a vallástalanság, de kétségkívül arra vezet. S pedig ha az öszhangzatos zene nagyobb gyönyört és lelki élvezet nyújt, mint egy egyedüli hangszer, bármely művésziiesen legyen is az kezelve: azonképpen meghatóbb s bizonyára kedvesebb Isten előtt is, midőn gyermekeit egyesített érzelmekkel s buzgó énekléssel látja leborulni színe előtt. S ha az emberiség közérzetének volt kifejezése eleitől fogva egy felsőbb valóság iránti hit, úgy a közszükség hozta létre bizonyára a nyilvános istenitiszteletek helyeit, a templomokat is, a melyekben közelebb érezik magukat Istenhez az ő közelléte után sovárgó lelkek s együttérezik a meghatott Jákóbbal: bizony e hely nem egyéb, mint Istennek háza és a menyországnak kapuja! e hely szépsége s az itt található lelki gyönyör, élvezet és boldogság által meghatottan mondja a minden időknek és népeknek vallásosságában példányképül állható zoltáríró: Uram! szeretem a te házában való lakásomat és a te dicsőséged hajlékának helyét.

Az mondatik tehát a szent ígékben, hogy a zoltáríró szerette az urnak házát. Ma kiről mondhatjuk ezt el? vagyis mi a bizonyítéka annak, hogy valaki szereti az urnak házát, a templomot? templomunk kijavitása alkalmából idő- és alkalmoszerintinek vélem e tárgy fölött elmélkedni. Nyerjem meg figyelmeteket.

Az Ur- vagy mondjuk Istenháza szeretetének első bizonyítéka, ha azt szorgalmasan gyakoroljuk. Istenházát szorgalmasan gyakorolni annyi, mint ez által Isten iránti szeretetünknek s az ő nagy neve imádásának nyilvánosan is kifejezést adni. Mert, hogy az okoskodás lánczolatán tovább menjek, azt mondom, hogy az Istennek őszinte szeretete s nevének buzgó imádása nem kevesebb, mint minden emberi tudománynak, bölcseségnek kezdete. Ugyanis, vagy szeretjük az Istent vagy nem; ha szeretjük, akkor ragaszkodunk is hozzá s így gyakorta kívánczozunk oda menni, hol vele, hitünk szerint, közelebb találkozunk; hol jelenlétét inkább érezzük; e hely pedig a templom, melyről idvezítőnk is megígérte, hogy jelen lesz a helyen, valahányszor ott az ő nevében ketten vagy hárman imádkozunk. S vajjon nem azt tesszük-e a közéletben is, hogy a kit szeretünk, kihez szívünk-lelkünk vonzódik, azt minél gyakrabban fölkeresni s vele lenni minél többet, ohajtjuk?!

Csak fájdalom, nem titkolhatjuk el azon szomorú tapasztalatainkat, hogy a kevesekkel szemben, kik együtt zengik a buzgó Dávid királylyal: miként a szarvas a hüs forrás vizére, azonképpen kívánczozik az én lelkem tehozzád oh Isten! sokan vannak, kik egyetemben a gazdag ember vacsorájára hivatottakkal mentegetik magukat: szántóföldet vettem és ki kell mennem, hogy meglássam; öt igabarmot vettem és elmegyek, hogy azokat megpróbáljam; feleségem hoztam és azért nem mehetek s így tovább; minek folytán bizony gyakorta sok üres hely van templomainkban, melyek az elmaradónak az Istenháza iránti hidegségét fennen hirdetik. Ez pedig veszedelmessé válhatik rájuk nézve, minthogy ez által kiszakasztják magukat a hivek közösségéből, megszűnnek velük együttérezni és gondolkozni s ennél fogva ki vannak téve annak a veszedelemnek, minek a nyájtól elszakasztott juh szokott kitéve lenni s vagy a kísértet lelke, mely a köveket is kenyerekké akarta változtatni, viszi őket a bizonyos halálba, vagy a mennyieiktől való elszakadás érzete adja kezökbe az öngyilkosság fegyverét. Mert arról meg lehetnek győződve, én legalább teljesen megvagyok, hogy a ki nem vallásos ember, ki szakított Istennel és az ő háza szerelmével, az többé sem becsületes ember, sem jó hazafi, sem családjának áldozatkész tagja nem lesz; mert a vallásosság az a forrás évszázak tapasztalata szerint, melynek vizében megtisztulunk az emberi önzés minden salakjától s ekép válunk egész emberré!

Gyakoroljuk hát Isten házát, mint a mely bennünk ez érzést

fejleszti, fokozza, mely minket már a földön a menny polgáiraivá avat, vagyis Isten képére teremtett emberekké teszen.

Isten háza szeretetének másik bizonyítéka, hogy ott megjelenve, magunkat a hely méltóságához illően viseljük. A helyes és illő magaviselet egy oly kellék, mely mint a tisztességes ruha, úgy megkívántatik az emberben, főleg mikor nyilvános helyen vagy társaságban akar megjelenni; mert a külső ruha a test, a magaviselet a lélek öltözete s ennélfogva valamint öltözetünket, ha talán kényelmetlenséget okoz is, annál kevésbé szabad lenni, minél tisztességesebb s előkelőbb társaságban vagyunk, azonképpen lelkünk öltözetét a magaviseletet is oly rendben kell tartanunk, hogy az ellen jogos kifogása senkinek ne lehessen. Egy meg gondolatlanul kiejtett szó, egy illetlen mozdulat pedig sokszor elég arra, hogy valaki magát azok egyike vagy másika által jobb társaságra méltatlannak ítéltesse s ennek folytán erkölcsisége ellen kételemek támadjanak. Mert hiszen az illetlen magaviselet semmirem egyéb, mint a közerkölcscség ellen intézett támadás; s pedig az ilyen, másoknak botránkozást szerző embert el szokták távolítani a társaságból, mint tett az evangéliumbeli király a vendégségre meghívottak egyikevel, kit e szókkal utasita el: barátom! miként jöttél ide, holott nincsen menyegzői ruhád?

És a mi tisztességgel tartozunk egyik vagy másik jó társaságnak, mindaz kötelez kivétel nélkül mindenkit e szent helyen, az Isten házában is. Hányan vannak közületek, kik ha öltözetükben valami fogyatkozás van, a világért sem jönnének ide? azt pedig semmiben sem veszik, hogy a lélek öltönye a magaviselet nincsen-e elszakadozva s vajjon illő-e olyan rongyos vagy épen tisztátalan állapotban ülni itt vele? Mondjuk ki a dolgot kerekén: sokan viselik magukat helytelenül akárhányszor a templomban. A gyermekekről nem szólok, mert az a szülők hibája, ha magukra elbocsátják őket, kik nem tudják kellőleg méltatni e szent helyet s így az őik illetlenségök a szülők szége! De szólok a nagyokról, a kiknek a példabeszéd szerint már benőtt a fejük lágya; kik a jobb- és balkéz között eléggé tudnak különbséget tenni s mégis az ide illő foglalkozások: ének, imádkozás és szent ige hallgatása helyett beszélgetés, nevetgetőzés vagy csendes álmadozással töltik el az istenitisztelet idejét! Töletek kérdem afiai, helyes és ide illő dolgok-e ezek? S ha nem, miért hozzák ide némelyek? Lám Jézus ostorral kergette ki egykor azokat az Ūr házából, kit a hely szentségehez illetlen dolgokkal foglalkoztak. Minő szége lenne azokra, kiket kikergetne közülünk is,

mondván: az én házam imádkozásnak háza s ti azt megfertőztettétek.

Mutassuk meg tehát az Isten háza iránti szeretetünket azzal is, hogy viseljük benne magunkat illőleg: ez nekünk is tisztességünkre válik.

S hogy szeretetünk teljessé váljék a világ előtt is, tennünk és áldoznunk is kell templomunkért, hogy az illő díszben és külső formában fennállhasson.

Ha valaha meg volt, ma olyan mérvben van meg az emberbaráti és jótékony czélokra való áldozatok igénybevétele, hogy úgy szólva rendszeresített kiadások közé kell azokat soroznunk; nem csoda hát, ha ebben a nyomoruságteljes világban kezd kimerülni a buzgóság s meglankadni a szeretet. Azonban vannak czélok, a melyekért tennünk és áldoznunk kell minden körülmények között s még akkor is, ha mint az evangeliomi szegény özvegy tevé, utolsó fillérünket hoznók áldozatul. Ilyen elsőrendű teendőink közé sorozandó már aiai. templomaink, tornyaink és iskoláink jó karban tartása, azoknak a pusztulástól való megvédése. Protestáns templomaink különben is tul egyszerűek, minden külső, a testi érzékekre ható dísz nélkül állanak; s így nem csoda, ha azokat ellenfeleink, sőt közülünk is akárhányan épen ridegeknek mondják. De én azt mondom s e nézetet velem sokan osztják, hogy az egyszerűség épen előnye, érdeme templomainknak, ha különben a kellő csin és tisztaság nem hiányzik belőlük. Mert így a ki bejön, legalább nem a szemképrázató ékitmények kötik le figyelmét, hanem lelke egyenesen a magasságban lakozóhoz emelkedik; nem a templomdiszét létesítő művész lángelméjét csodálja, hanem e helyett éneklésben és könyörgésekben magasztalja, kit az egeknek egei bár bé nem foghatnak, s kinek a menny ülőszéke ugyan sa föld lábainak számolya, de mégis megigérte, hogy jelen lesz e helyen!

Hanem a hol ez egyszerű templomok oldalain mély barázdákat vágnak s repedéseket nyitnak az idő fogai s évtizek vagy százak pora és tisztátlansága lepi a falakat, hol a halomra gyült hulladékok azt látszanak mutatni, mintha emberi lények nem járnának e helyen: bizony ott nemcsak a jobb izlés megbotránkozik s a hely szentsége iránt táplált véleménye megrendül, hanem a buzgóság tüze is kialszik a kebelben s a képzelt menyország helyett csak sivár földön érzi magát az ember!!

Mi természetesebb, mint hogy ha az ilyenekre mutatunk s

azoknak rendbehozását sürgetjük, azonnal a szegénységet és tehetetlenséget állítják ellenébe a kicsinyhitűek? pedig a hol lélek és buzgóság van, ott nincs hiány az anyagiakban sem, főleg ha az Isten háza kéri az áldozatot. Megmutatták ezt háromszáz esztendő vér- és tűzviharaiban számtalanszor a hatalom és roszakarat által üldözött dicső őseink, kiket ha ma megfosztottak véres verejtéssel épített templomaiktól, holnap már csüggedés nélkül, de annál nagyobb buzgósággal fogtak egy más építéséhez, egyik kezökben fegyvert, másikkban építő eszközt tartva, mi közben törhetlen hittel zengék: erős várunk nekünk az Isten és paizsunk ellenség ellen.

E dicső ősök példáján lelkesülve buzduljunk fel szent vallásunkhoz való ragaszkodásra; szeressük annak imádkozásra szentelt hajlékát, mondván és érezvén is szívünkben a zoltáriró szavait: Uram, szeretem a te házádban való lakásomat, és a te dicsőséged hajlékának helyét! s ne csak mondjuk, hanem tegyünk és áldozunk is tehetségünk szerint, hogy a ház és annak népe álljon és virágozzék százakon át nemzedékről-nemzedékre.

Imé ezeket láttam szükségesnek elmondani ódon templomunk s ennek tornya kijavitása alkalmából afiai. Vajh! ki tudná megmondani s vágyó kérdésünkre feleletet ki ad, mely kor fiainak buzgalma emelé e szent hajlékot? hány százév zugott el felette? s unitárius őseink mikor zendítették ajkaikat az első dicséretmondásra az egyetlen Isten iránt, ki az ő hajlékát közöttük helyezte, s ígéretet tőn, ezt mondván: az én lelkem meg nem utál titeket; ti közöttetek járok szüntelen, lészek nektek Istentek, ti pedig én népem?! Fájdalom e kérdések eldöntésére ma biztos adataink nincsenek s így csak az építészeti stylből lehet következtetnünk arra, hogy e hajlék a XIV. százévben épült s így mintegy 500 éves lehet, a mi elég szép kor még egy templom életében is. S ha a mostani jó móddal végrehajtott javítást és megerősítést tekintetbe vesszük, akkor, rendes körülmények közt, feltéve, hogy utódaink is kellő és lelkiismeretes gondozásban részesítik, bizvást hihetjük, hogy még egy annyit Isten oltalma és gondviselő szárnyai árnyában fennállhat, hirdetve az egymás után következő százéveknek: nincsen nekünk, nincs több Istenünk!

Ama másik kérdésre: mikor zendült az első zsolozsma e hajlékban unitárius ajkáról? szintén nem adhatunk határozott feleletet; de annyi tény, hogy az unitárius egyház keletkezése után egy félszázaddal itt rendszeres ekklezsiával találkozunk s így bizton követ-

keztethetünk reá, hogy e gyülekezet ősei a katolikus egyházból egyenesen léptek át unitáriusokká s azóta itt anyaszentegyházunknak egy számban és értelmi erőben jelentékeny egyháza volt mindig. Hogy jövőben is az legyen, tőletek és utódaitoktól függ.

Most pedig ajkainkról szálljon dicséret és magasztalás a seregek urához, Istenéhez, minékünk is kegyelmes atyánkhoz, ki szentlelkének általa erőt, kitartást és segedelmet nyújtott, hogy e rég ohajtott munkánkat kivánt sikerrel bevégezhetők s Istenünk szent hajlékát ismét szép tisztaságban láthatjuk. Legyenek megáldva Istentől ekklezsiánk előljárói, kik a munka keresztülvitelét eszközölték, az ekklezsia minden egyes tagjai, kik közreműködésüket meg nem tagadták. Vének és ifjak, szegények és gazdagok, özvegyek és árvák találjanak vigaszt, enyhületet és megnyugvást e szent hajlék küszöbén belől s vigyenek erőt és kitartást innen magukkal.

Uristen! legyen a te oltalmad, gondviselő szereteted a te népeden; vezérelj kicsiny egyházunk sokat hányatott hajóját vész és sirtek közt is biztos kikötőbe. Áldd meg ezt az egész községet s ennek minden egyes tagjait jóléttel és boldogsággal; add, hogy lakozzék ennek békesség kerítéseiben s csendesség tornyaiban. Amen.

ÜRMÖSI KÁLMÁN.

TÖRTÉNELMI ADATOK AZ ÁRKOSI UNITÁRIUS EGYHÁZRÓL.

Árkos, mint háromszékmegyei község, van Sepsí-Szt.-György mezőváros északi tőszomszédságában a „Vadas“ nevű híres nagy erdőség keleti tővében, az erdei patak ősi képződésű széles árokvölgyében, melytől vette nevét is. Népeisége körülbelöl 1700, ebből az unitáriusok létszáma 1056, az ev. ref. egyházé 380; a többiek a szomszéd róm. kath. és görög kath. egyházak fióknépességét teszik.

Az árkosi unitárius egyház megalapulásáról az egyház leveleiben nincs adat; ez azonban bele fartozik a Bethen Gábor fejedelem, Keserü Dajka ev. ref. püspök és Uzoni Fosztó Márton kökósi unitárius pap e tárgyat világító eljárásaikról ismeretes történelmi adatba. Hanem az árkosi unitáriusok templomát kerítő régi ép várfal oldalán keletről áll egy nagyobb számjegyekkel irott évszám: 1639; de hogy ez a várfalnak csak újításáról szól, melynek azelőtt nagy idővel kellett épülnie, kétségtelenné teszik annak azon keleti oldalára karczolt évszámok, mint régiebbek: 1617. 1601. 1579. 1570. 1471. És ezek kétségtelenné teszik, hogy az árkosi unitárius egyház a reformatio folyamából az unitarismus terére kilépett eredeti egyházaink egyike, annyival inkább, mert az egyház legrégebb jegyzőkönyve végső pár lapja sarkain álló jegyzések szerint 1717-ről kitünik, hogy Árkos még akkor is mind csak unitáriusokból állott, a mi alább még bővebben lesz igazolva.

AZ EGYHÁZ TÖRTÉNELME.

Kezdjük a legrégebb adaton, mert ez a dolgok rendje. És ez több mint 600 éves hagyományos adat, minek is tagadhatlan valóságára nemcsak a néphagyományi mondatokból, nemcsak az Orbán Balázs kutatási hiteles jegyzeteiből, hanem ma is felismerhető jelekből, biztos a következtetés. Az adat imez: Maig sincs feledve, hogy az, a mi ma Árkos községe, régen négy kis községből alakult, melyeket a mongol-tatár tábor a 13-ik század első felében rémitő vad kegyetlenséggel annyira elpusztított, hogy mikor azoknak menekült népmaradékai az erdőségi rejthelyekből a vész után visszatért, jövőre nézve biztosabbnak látta az erdőhez közelebb egy községgé alakulni. Így lett a négy kis községből: Bedeházából az Ölt folyó keleti partján, Pinczehelyből a patak mellett, Árkosból fennebb az erdőnyílás felé, s Oroszfaluból északnyugat felé —